

VERSLAG VAN DE GRENSOVERSCHRIJDENDE SPINED-ARABEL EXCURSIE VAN 2002

Piet Tutelaers

IWG KNNV Afdeling Eindhoven, Lambertushof 52, 5667 SG Geldrop (P.T.H.Tutelaers@tue.nl)

SUMMARY

A report is presented on the excursion of the Dutch and Belgian arachnologists to Cranendonck (Netherlands) and Mariahof and the Stramprooierbroek (Belgium) in June 2002. The spider species collected are compared with the results of earlier investigations. Several species (bold-faced type in the tables) are reported to be new for the respective sites.

Key words: Cranendonck, Mariahof, spiders, Stramprooierbroek

Het verslag van de excursie, met foto's en verwijzingen, is ook te vinden op de internet-site van de KNNV (<http://www.knnv.nl/eindhoven/iwg/excursie/verslag>). Onderstaande versie is daar van afgeleid. [PJvH]

INLEIDING

De ideale tijd om in De Baronie Cranendonck spinnen te vangen zijn de maanden april en mei. In deze periode valt namelijk de paartijd van de vele soorten voorjaarsspinnen die hier voorkomen in de vergraste heidevelden en stuifzanden. Door de paniek ten gevolge van de MKZ crisis kon de in mei 2001 geplande excursie naar Cranendonck helaas niet doorgaan. Omdat Liesbeth en ik in mei 2002 onze vakantie hadden gepland, werd besloten de excursie te houden in de tweede helft van juni en dat te combineren met een bezoek aan Mariahof in België.

De 19 deelnemers, 7 uit België en 12 uit Nederland, waren Mark Alderweireldt met zijn gezin, Deborah Alfarez, Tibor Bunt, Christa Deeelman, Frederik Hendrickx met vriendin, Boudewijn Heuts, Marc Janssen, Herman de Koninck, Peter Koomen, Fabienne Naber, Wim Polder, Bep Roelofs-Ditters, Stef Schreuder, Piet en Liesbeth Tutelaers. Rond 10.00 uur stroomden de meeste deelnemers binnen bij de ingang van het ponyterrein die we voor de zekerheid met een tekening van de Mijns spin hadden gemarkeerd. Omdat ik zaterdag-ochtend niet meer gerekend had op een e-mail konden we Peter helaas niet afhalen van het station in Eindhoven zodat deze arme stakker met het openbaar vervoer naar Soerendonck moest komen. Gelukkig kon Peter met ons communiceren via de GSM van Stef zodat we hem bij aankomst in Soerendonck daar zouden kunnen ophalen. Maar dat bleek niet nodig omdat Peter er de voorkeur aan gaf om te voet naar het verzamelpunt te komen.

De deelnemers vormden een gemêleerd gezelschap. Zo waren er de fanaten die zich vol overgave op het vangen van interessante soorten stortten en de lieden waarvoor het leggen van contacten met andere mensen die geïnteresseerd zijn in spinnen de belangrijkste motivatie was om naar De Baronie Cranendonck af te reizen (figuur 1). Ik heb de indruk dat mede door het fraaie weer beide groeperingen aan hun trekken zijn gekomen.

DE BARONIE CRANENDONCK

Het huidige reservaat is verpacht geweest aan plaatselijke agrariërs. Deze hebben geprobeerd een derde van deze voedselarme zandgronden met "kunst"- en later ook met veel "vlieg"-werk om te vormen tot produktieve akkerbouwgronden. Op een ander deel zijn dennenbomen geplant. Weer een ander deel deed dienst als vuilstort en is nu dichtgestoven. In 1972 kwamen de terreinen vrij en werd het toenmalige Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN), nu opgegaan in Alterra, ingeschakeld om te onderzoeken in hoeverre het gehele gebied weer in zijn oorspronkelijke schrale staat kon worden teruggebracht. Men heeft hiervoor IJslandse pony's als begrazers op het terrein uitgezet.

Het RIN heeft contact gezocht met de werkgroepen van de KNNV afdeling Eindhoven. Zo is ook de net opgerichte insectenwerkgroep betrokken geraakt bij dit begrazingsproject. Van de spinnen die we er verzameld hebben, is een verslag verschenen in de Spined (Tutelaers, 2000). In het gebied hebben we 240 verschillende soorten verzameld waaronder zeer bijzondere, zoals *Atypus affinis*, *Alopecosa cursor*, *Arctosa figurata*, *Theridion uhligi*, *Zora parallela* en *Zora silvestris*.

Het gebied waar we *Alopecosa cursor* hebben gevangen werd grondig uitgekamd, maar ook nu bleef deze mysterieuze soort onvindbaar voor het menselijke oog. Dat is maar goed ook want anders hadden Liesbeth en ik, na al onze vergeefse zoekpogingen, ons behoorlijk te kijk gezet gevoeld. In de vergraste hei waren volop Heidewielwebspinnen (*Neoscona adianta*) te vinden en Marc slaagt er zelfs in een onvolwassen vrouwtje van de Tijgerspin (*Argiope bruennichi*) te vangen. In totaal ving we die dag 28 soorten spinnen in Cranendonck (tabel 1), waarvan het door Herman de Koninck gevangen vrouwtje van *Diploena tristis* nieuw is voor het gebied.

Figuur 1. Deborah, Boudewijn, Bep, Tibor, Stef, Fabienne, Wim en Christa bakkeleien over spinnenaangelegenheden in De Baronie Cranendonck.

Om 12.15 uur vertrekken we met zijn allen naar cafetaria La Ligne in Soerendonck waar we neerstrijken op het terras. Helaas voor de Belgen bleken ze hier geen trappist te schenken en moesten zij zich noodgedwongen behelpen met een Palmpje. Om 13.15 uur vertrokken we in colonne richting Stramprooierbroek en rond 14.00 uur arriveerden we aan de ingang van Mariahof waar onze excursieleider Leo Korstjes al een poosje op ons stond te wachten.

STRAMPROOIERBROEK - MARIAHOF

Het Stramprooierbroek is een moerasgebied dat van oudsher een natuurlijke barrière vormt tussen Nederland en België. Hierdoor is dit hele grensgebied dun bevolkt en een eldorado voor natuurliefhebbers. Door samenwerking van Nederlandse en Belgische instanties probeert men van de versnipperde terreintjes één groot grensoverschrijdend natuurgebied te maken, het Kempen-Broek, waar ook ruimte is voor recreatie. Mariahof is een visvijvercomplex aan de westrand van het Stramprooierbroek en is eigendom van een apotheker uit Mol. De particuliere visvijvers grenzen aan het natuurgebied De Luysen, vijvers die beheerd worden door natuurvereniging De Wielewaal. Dankzij bemiddeling van Patrick Hermans uit Bree konden wij dit voor het publiek afgesloten terrein bezoeken.

Marc Janssen heeft de spinnen van het Stramprooierbroek al in 1979 grondig geïnventariseerd (Janssen, 1979). Aangelokt door *Dolomedes plantarius*, een laagveensoort die je hier niet direkt verwacht, brachten Peter van Helsdingen en Jean-Pierre Maelfait samen met Marc al eens een studiebezoek aan Mariahof. Tijdens dit bezoek (Janssen, 1994) vond men *Tetragnatha reimoseri*, een soort die in Europa nog maar van enkele vindplaatsen bekend is. Al met al een zeer interessant gebied voor spinnenmensen.

Na een korte inleiding door de excursieleider stoven de fanaten naar de plek waar de Staartstrekspinn gevonden is. Helaas lukte het hen niet om een nieuw exemplaar van deze geheimzinnige soort te vangen. Bij een voorverkenning van het gebied op 28 april 2002 lukte het Marc nog om twee subadulte mannetjes te vangen. Zou het kunnen dat het optimale habitat elders ligt? Liesbeth ving bij die gelegenheid *Donacochara speciosa*, een soort van vochtige terreinen die Marc nog niet op zijn lijstje had staan.

Tabel 1. Soorten gevangen in Cranendonck. Determinaties van Mark Alderweireldt (A), Frederik Hendrickx en Marjan (H), Marc Janssen (J) en Herman de Koninck (K). De vetgedrukte soorten zijn nieuw voor Cranendonck. De twee duizendpoten (Chilopoda) werden door Peter Koomen gevangen.

Soorten - Spinnen	m/v/j	det
<i>Xysticus audax</i> (Schrank)	1/0	J
<i>Philodromus collinus</i> C.L.K.	1/0	K
<i>Tibellus oblongus</i> (Wlk.)	6/4	A/J/K
<i>Evarcha arcuata</i> (Cl.)	0/2	A/J
<i>Evarcha falcata</i> (Cl.)	0/1	J
<i>Heliophanus flavipes</i> (Hahn)	0/2	A/J
<i>Alopecosa barbipes</i> (Snd.)	0/1	K
<i>Pardosa monticola</i> (Cl.)	0/1	H
<i>Pardosa nigriceps</i> (Th.)	1/1	A/K
<i>Laseola tristis</i> Hahn	0/1	K
<i>Neottiura bimaculata</i> (L.)	1/3	A/J
<i>Theridion impressum</i> L.K.	0/1	J
<i>Theridion ulighi</i> Martin	0/1	A
<i>Tetragnatha obtusa</i> C.L.K.	1/0	J
<i>Argiope bruennichi</i> (Scop.)	0/0/1	J
<i>Cercidia prominens</i> (Wst.)	0/1	A
<i>Gibbaranea bituberculata</i> (Wlk.)	1/0	K
<i>Mangora acalypha</i> (Wlk.)	0/1	A
<i>Neoscona adianta</i> (Wlk.)	0/0/3	A
<i>Nuctenea umbratica</i> (Cl.)	0/2	P/K
<i>Bathypantes gracilis</i> (Blw.)	0/1	K
<i>Erigone atra</i> Blw.	2/1	A/K
<i>Erigone dentipalpis</i> (Wid.)	1/2	A/J/K
<i>Tenuiphantes menegi</i> (Kulcz.)	2/0	A
<i>Tenuiphantes tenuis</i> (Blw.)	1/5	A/H/J/K/P
<i>Microlinyphia pusilla</i> (Snd.)	0/1	K
<i>Neriere montana</i> (Cl.)	0/1	A
<i>Walckenaeria atrotibialis</i> (Cbr.)	0/1	A
Duizendpoten		
<i>Lithobius forficatus</i> (Linnaeus, 1758)	0/1/0	P
<i>Lithobius melanopus</i> Newport, 1844	0/0/1	P

De minder fanatiekelingen wandelden al kloppend, slepend en buurtend achter de voorhoede aan. Onderweg werd menige spin verschalkt, in ieder geval beduidend meer soorten dan in Cranendonck. In totaal ving en we in Mariahof 42 soorten spinnen (tabel 2). Van deze 42 soorten zijn er maar liefst 13 nieuw voor het Stramprooierbroek. Peter Koomen ving als toemaat nog een mannetje van *Leiobunum blackwalli* Meade, 1861 (hooiwagen) en 6 vrouwtjes en 1 juveniel van *Porcellio scaber* Latreille 1804 (pissebed).

STRAMPROOIERBROEK - GROOTBROEK

Voor de "diehards" hebben we na afloop nog een Fijnsparrenbosje bezocht in het oostelijk deel van het Stramprooierbroek waar Liesbeth en ik een fikse populatie *Hyptiotes paradoxus* weten te zitten. Het lukte ons al vrij snel een gaaf driehoeksweb te vinden. Peter ving een sprinkhaan als voer om de werking van het web te kunnen demonstreren. Nadat Liesbeth water op het web had gespreoid om het beter zichtbaar te maken, voerden we de sprinkhaan. De Driehoeksspin vertikte het echter om zijn kunsten aan ons te tonen. Dan besloot Peter zijn stemvork te hulp te roepen maar ook dat mocht niet baten. Ten lange leste lieten we het er maar bij zitten en reden we naar de carpoolplaats bij Maarheeze waar Wim zijn auto had achtergelaten. Maar voordat we in de auto stapten kregen we nog een GPS demonstratie van Peter.

Het Stramprooierbroek is rijk aan teken (*Ixodes ricinus*). Gelukkig hadden de meesten van ons zich hiertegen goed gewapend en waren de paden bij de visvijvers van Mariahof net gemaaid. Maar in het Fijnsparrenbosje werden we toch weer met deze plaaggeesten geconfronteerd. Het exemplaar dat met Liesbeth probeerde mee te liften naar Maarheeze hebben we nog tijdig aan Peter kunnen overhandigen zodat ook dit exemplaar veilig kan worden opgeborgen in zijn teken-collectie.

Tabel 2. Soorten gevangen in Mariahof. Determinaties van Mark Alderweireldt (A), Frederik Hendrickx en Marjan (H), Marc Janssen (J), Herman de Koninck (K), Peter Koomen (P) en Piet Tutelaers (T). De vetgedrukte soorten zijn nieuw voor het Stramprooierbroek.

Soorten	m/v	det
<i>Dictyna arundinacea</i> (L.)	0/3	H/K/P
<i>Dictyna uncinata</i> Th.	0/2	P
<i>Marpissa radiata</i> (Grube)	2/4	A/H/K/P
<i>Synageles venator</i> (Luc.)	0/2	K/T
<i>Philodromus cespitum</i> (Wlk.)	0/2	P/T
<i>Pardosa lugubris</i> (Wlk.)	0/1	P
<i>Pirata hygrophilus</i> Th.	0/2	T
<i>Pirata piraticus</i> (Cl.)	3/2	A/T
<i>Pirata piscatorius</i> (Cl.)	0/1	A
<i>Pirata tenuitarsis</i> Sim.	0/1	A
<i>Zora spinimana</i> Snd.	0/1	J
<i>Clubiona brevipes</i> Blw.	1/0	P
<i>Clubiona juvenis</i> Sim.	0/1	P
<i>Clubiona phragmites</i> C.L.K.	1/8	A/H/K/P/T
<i>Clubiona trivialis</i> C.L.K.	1/0	K
<i>Tegenaria picta</i> Sim.	0/1	P
<i>Achaeearanea simulans</i> (Th.)	1/0	A
<i>Achaeearanea tepidarium</i> (C.L.K.)	1/0	K
<i>Crustulina sticta</i> (Cbr.)	0/1	J
<i>Enoplognatha ovata</i> (Cl.)	1/1	K
<i>Enoplognatha thoracica</i> (Hahn)	0/1	P
<i>Paidiscura pallens</i> (Blw.)	0/1	P
<i>Rugathodes instabilis</i> (Cbr.)	0/1	J
<i>Theridion hemerobium</i> Sim.	0/1	K
<i>Theridion pictum</i> (Wlk.)	0/1	T
<i>Theridion varians</i> Hahn	2/1	P/T
<i>Tetragnatha extensa</i> (L.)	0/3	H/K/P
<i>Tetragnatha montana</i> Sim.	4/2	A/K/P
<i>Tetragnatha nigrita</i> Lendl	4/0	A/K/P
<i>Larinioides cornutus</i> (Cl.)	3/1	A/K/P
<i>Larinioides patagiatus</i> (Cl.)	0/1	P
<i>Nuctenea umbratica</i> (Cl.)	0/1	P
<i>Agyneta decora</i> (Cbr.)	0/1	A
<i>Araeoncus humilis</i> (Blw.)	0/1	K
<i>Erigone atra</i> Blw.	3/1	A/K/P/T
<i>Erigone dentipalpis</i> (Wid.)	1/0	T
<i>Gnathonarium dentatum</i> (Wid.)	0/2	A
<i>Hypomma bituberculatum</i> (Wid.)	1/0	H
<i>Tenuiphantes tenuis</i> (Blw.)	0/1	P
<i>Maso sundevalli</i> (Wst.)	1/2	A/K/P
<i>Meioneta rurestris</i> (C.L.K.)	0/1	K
<i>Oedothorax fuscus</i> (Blw.)	2/0	K/T

REFERENTIES

Janssen, M. 1979. Spinnenfauna in en rond het Stramprooierbroek. – Uitgave in eigen beheer.

Janssen, M. 1994. Vier nieuwe spinnesoorten voor de Belgische fauna. – Nieuwsbrief Belgische Arachnologische Vereniging 9: 82-83.

Tutelaers, P., 2000. Spinnen uit Cranendonck. Insectenwerkgroep KNNV Eindhoven. – Nieuwsbrief SPINED 15: 5-21.

Soortenlijst Cranendonck: <http://euridice.tue.nl/~ptutela/IWG/Cranendonck/soorten.html>

Soortenlijst Stramprooierbroek: <http://euridice.tue.nl/~ptutela/IWG/excursie/verslag/Stramprooi-soorten.html>

